

Samenvatting onderzoeksrapport: Mag het licht uit?

Over de structurele maatregelen en argumenten van gemeentes om de nacht donker te laten

Het onderzoek

In het kader van de 'Nacht van de Nacht' is onderzoek gedaan naar structurele maatregelen die gemeentes nemen ter bevordering van de duisternis van de nacht en naar de argumenten die de gemeentes hiervoor hebben. Voor dit onderzoek zijn negen gemeentes geïnterviewd die goede voorbeelden zijn van wat er mogelijk is. Deze gemeentes zijn Almere, Amersfoort, Amsterdam, Apeldoorn, Assen, Groningen, Schouwen-Duiveland, Wieringermeer en Winterswijk. Vormen van verlichting die zijn besproken zijn openbare verlichting, reclame- en sierverlichting en kassenverlichting.

De meeste maatregelen worden genomen op het gebied van openbare verlichting. Vrijwel alle gemeentes (behalve Wieringermeer) zijn bezig met het experimenteren met of invoeren van LED-verlichting, het dimmen van de openbare verlichting en/of het vervangen van armaturen die lichthinder opleveren. In een aantal gemeentes wordt in het buitengebied zelfs verlichting weggehaald. Op het vlak van openbare verlichting is er veel kennis in omloop en deze kennis wordt ook veel gedeeld met andere gemeentes.

Op het vlak van reclame- en sierverlichting geven bijna alle gemeentes aan terughoudend te zijn. Daarnaast zijn de meest voorkomende maatregelen het uitzetten van de verlichting na een bepaald tijdstip en het gebruiken van LED-verlichting. Specifiek voor sierverlichting is het van boven naar beneden verlichten, om lichtvervuiling te voorkomen. In een aantal gemeentes geldt dit als norm. Verschillende gemeentes proberen particuliere beheerders van reclameverlichting te verleiden om ook maatregelen te nemen. Tegelijkertijd zijn er ook een aantal gemeentes die reclame- en sierverlichting juist niet uitzetten vanwege vandalisme.

Op het gebied van kassenverlichting is er onder de onderzochte gemeentes slechts één gemeente die structurele maatregelen neemt, namelijk Wieringermeer. Hier is een groot kassencomplex waar aanvullend op het landelijk Besluit Glastuinbouw extra strenge regels zijn opgesteld om de duisternis te beschermen. Deze strengere regels (100% afschermen ipv 95 %) zijn bovendien makkelijker te handhaven. In Almere zijn ook kassen maar hier is geen beleid aanvullend op het Besluit glastuinbouw, en in de overige gemeentes zijn geen kassen of zo weinig dat het niet loont om hier maatregelen voor aan te nemen.

In de geïnterviewde gemeentes zijn ze zich bewust van de toenemende verlichting en ondernemen verschillende acties om dit tegen te gaan. Er zijn echter maar weinig gemeentes die naar alle soorten van verlichting als een geheel kijken. Het lichtbeeld in een gemeente zou meer moeten zijn dan een optelsom van alle afzonderlijke lichttoepassingen. Slechts twee gemeentes werken met een meer integrale kijk op verlichting. Schouwen-Duiveland heeft in het Milieubeleidsplan een module Licht en Duisternis met alle verschillende lichtaspecten en in Amsterdam is men bezig met een bewustwordingsdiscussie over een integraal lichtbeleid.

In alle gemeentes is het tegengaan van klimaatverandering en het besparen van energie een belangrijk argument om maatregelen te nemen tegen de toename van lichtvervuiling. Het besparen van geld of het zich profileren als gemeente die bewust omgaat met verlichting komen daarna. Het esthetische argument, de positieve beleving van duisternis blijkt voor gemeentes het minst belangrijk om maatregelen te nemen.

Voorbeelden en tips

Hoe kunnen gemeentes die nu weinig doen aangezet worden tot een actiever beleid? Tips vanuit de voorlopende gemeenten:

- Wees kritisch, denk na over wat je doet. (*Amsterdam, Amersfoort, Groningen*)
- Gewoon doen, niet wachten tot het beleid er is. (*Apeldoorn, Assen*)
- Het delen van kennis (andere gemeentes, IGOV, SenterNovem, koplopers Taskforce Verlichting). (*Almere, Assen*)
- Licht hoeft echt niet altijd op volle sterkte te branden, kijk daarom naar de mogelijkheden voor slimme verlichting. (*Amsterdam*)
- Wees kritisch met LED-verlichting. Het wordt verkocht als energiebesparing, maar omdat het licht zo gericht is, heb je meer lampen nodig voor het zelfde effect en kan het zijn dat het uiteindelijk meer energie kost. (*Groningen*)
- Denk na over een integrale lichtvisie. (*Amsterdam*)
- Maak het dimmen niet te ingewikkeld, kies voor simpele robuuste betrouwbare systemen, anders worden de besparingen weer teniet gedaan door hogere kosten. (*Amersfoort*)
- Samenwerking met andere wegbeheerders zorgt voor meer draagvlak voor je maatregel. Door samenwerking met andere partijen neemt je eigen gemeentebestuur ook makkelijker besluiten. (*Schouwen-Duiveland*)
- Door uitvoerders mee te krijgen in het plan, creëer je voldoende draagkracht, wat de uitvoering ten goede komt. (*Schouwen-Duiveland*)
- Licht staat niet per definitie gelijk aan verkeers- en sociale veiligheid. Het kan er uiteraard wel aan bijdragen. (*Amsterdam*)
- Organiseer een avondwandeling of -fietstocht met wethouders om te laten zien hoe verlichting in de praktijk uitpakt. Bijvoorbeeld straten bezoeken die er even verlicht uitzien, maar waar bij de ene straat energie en geld worden bespaard door het gebruik van efficiënte armaturen. Door dit soort dingen zichtbaar te maken wordt er bewustwording gecreëerd. (*Amersfoort*)
- Voorkom kapitaalvernietiging door het voortijdig vervangen van masten of armaturen (dat is ook niet efficiënt en zorgt voor nieuwe vervangingspieken over 20 jaar). (*Amersfoort*)
- Zorg dat je zelfbewust onderhandelt met eventuele partners en weet wat je doel is. Als gemeente bied je wat aan (bijv. voor kassen geschikt areaal) en daar mag je ook wat voor terugvragen (het waarborgen van de duisternis). In dit geval is onderhandelen met een projectontwikkelaar veel makkelijker en effectiever dan met losse tuinders. (*Wieringermeer*)
- Zorg dat je structurele maatregel juridisch sterk verankerd is, anders zullen er andere partijen zijn die ze weer ongedaan willen krijgen. (*Wieringermeer*)
- Denk bij het aanpassen van de verlichting aan de combinatie van energie- en kostenbesparing. (*Schouwen-Duiveland*)
- Gebruik de dimmer die gemeente Groningen heeft laten ontwikkelen. (*Groningen*)
- Zie de Richtlijn Openbare Verlichting (NPR 13201) en het politiekeurmerk als richtlijn, verplicht jezelf niet in het beleidsplan om je aan die normeringen te houden. (*Apeldoorn*)

Dit onderzoek is uitgevoerd door Louise Marius namens het Instituut voor Milieuvraagstukken van de Vrije Universiteit in opdracht van Natuur en Milieu in het kader van de Nacht van de Nacht. Met de Nacht van de Nacht vragen Natuur en Milieu en De provinciale Milieufederaties aandacht voor het behoud van duisternis. Het volledige rapport is te downloaden op www.nachtvandenacht.nl > Nacht van de Nacht > Publicaties